

Jokaje zakričita otroka:

»Mama! Mama!«

Iz daljave zablešči tedaj druga luč. Počasi se bliža. Otroka kričita »na pomoč!« Kmalu dojdejo sosedovi: gospodar in dva fanta. Zvežejo nosila in položijo nanja Jerneja.

Bila je žalostna pot proti domu. A vendar ne brezuspešna. Za mračno in žalostno božično nočjo je bil pa tem veselejši in jasnejši božični dan.

Krona.

Spisal Ščitomir — J. P.

Med vaškimi šolarčki je bil znan Oblokarjev Tonček kot jako dober pripovedovalec. Ako so le mogli, so ga součenci poklicali takole med odmorom in mu proseče pošepetali:

»Ti, Tonček, pa se tista lučka, ki plava od gore do gore, podnevi nikoli ne prikaže?«

Ob takih prilikah se jim je Tonček nasmehljaj, češ, kako ste nevedni. In ako je bilo še čas, pa jim je tudi raztolmačil to ali ono zagonetno čudo...

Vedno pa jim je vedel povedati kaj novega. Sedaj jim je pripovedoval o gozdnem možu, ki je velik kot najvišja smreka; širok kot polovica šentjanske gore, in ima brado dolgo do kolen. Kakor ogenj se mu svetijo oči, a njegov glas je podoben gromu... In mali šolarčki, njegovi sošolci, so se strahoma spogledovali — li morda ne prihaja že kje grozen in silen, kakor ga jim je predočil Tonček. In ako se je med takim pripovedovanjem le zgenila veja, jih je že oblila zôna. Seveda je znal Oblokarjev Tonček zopet pomiriti svoje znančke: pričel jim je pripovedovati o lepih vilah, ki pleto ob mesečnih nočeh iz praprotja tako lepe vence, kakršnih ne zna nobena vaških deklic; ki pojejo tako lepo, kot bi zvonili zvonovi o polnoči svete božične noči.

»Take so —« jim je pripovedoval z važnim licem Tonček in mahal z roko kakor v šoli učitelj, kadar jim je kaj razlagal — »take so ali pa še lepše kot v cerkvi angelci. Zlate lase imajo, segajoče do tâl, in srebrne zvezde jim bleste na čelu. Ali za vsakega ne marajo in tudi ni vsakemu dano, da bi jih videl.«

Tako in enako je pripovedoval Tonček in zato je bil med vaškimi šolarčki pravi ljubljencek.

Toda Tonček je bil tudi nekoliko samopašen in ni hotel, da bi bil še kdo drugi tako učen in moder kot on, zato ni nikdar povedal, kje čuje

in se nauči toliko lepih pripovedk. Iz knjig se jih gotovo ni, — ker čital je zelo počasi — obiskaval je šele prvi razred — in stalo bi ga bilo dokaj truda in tudi časa. Ampak taka knjiga je bil Tončku njegov sivolasi ded, ki ga je vsak večer, ko so se drugi razgovarjali pri mizi, poklical k sebi na zapeček in mu pripovedoval s šepetajočim glasom, kot da se boji, da bi ne bil še kdo drugi navzočih deležen njegovega pripovedovanja.

Včasih pa, ko je bil ded kaj bolj čemeran, in mu menda ni bilo do pogovora, se je Tonček sam priplazil do peči, sedel najprvo na klop in tako dolgo drezal deda, da se je ta le predramil iz svoje zaspanosti, pogladil Tončka po kodrih, kakor je storil vedno za nekak uvod k svojemu pripovedovanju.

A nekoč, ko je bil dedek zelo dobre volje in je Tonček že težko pričakoval, kdaj ga pokliče na zapeček, je pristopil sam k dedu in proseče pošepetal:

»Dedek, obljubili ste mi, ako me bodo gospod učitelj pohvalili, da mi boste povedali o zlati kroni, ki je skrita tam v šentjanški gori. Danes so dejali gospod učitelj materi, da so z menoj zadovoljni.«

Dedek se je nasmehnil, pomežiknil parkrat, češ, da mu je po godu, ker se Tonček dobro uči, ga prijel za roko in pričel s pritajenim glasom.

»Tako je, vidiš, Tonček. O zlati kroni naj ti povem; dà, prav imaš. Le zapomni si, kar ti bom povedal. Vidiš, to je bilo že davno, davno je bilo to, Tonček... Takrat je bilo vse lepše na svetu: ni se oralo, ni se kopalo, vse je rodilo kar samoodsebe, ker blagoslovljena je bila zemlja, in pšenično zrno je bilo debelo kot hrvaški fižol. Še drevesa, grmičevja ni bilo, ki bi ne rodilo. Še smreka je bila polna fig in rožičev, tako sladkih in dobrih kot med. In tudi toče ni bilo takrat, nikake kazni božje, ker so bili ljudje dobri. Ljubili so se, in o sovraštvu se ni čulo, kakor se danes. O lepo je bilo takrat, in kmetje so bili kakor gospodje, bogati, ker so se bali greha in so ljubili Boga. In prav v tistem času se je zgodila strahovita nesreča. Tam od nekod, iz tistih dežel za morjem, kjer žive črni ljudje, ki še niso krščeni, od tam je prišel potepuh v naše cesarsko mesto in je ukradel naši cesarici zlato krono. In pribežal je skozi to našo dolino, a pred šentjanško goro so ga dohiteli cesarski vojaki. Teh se je tako prestrašil, da mu je padla krona v tolmun. In potem so ga vojaki zvezali, ga peljali nazaj v cesarsko mesto, kjer so ga položili na veliko tnalno in ga z ostro mesarico presekali na dva kosa. A cesarica je ostala brez krone. Hudi časi so prišli takrat nad naše kraje, ker je ravno pri nas ostalo ukradeno blago: žito je pogorelo od vročine, ali pa je vse potolkla toča. Drevesa niso več rodila, in pusta in prazna je postala zemlja. Dà, celo lakoto so trpeli naši dedje, dasi so se mučili in ubijali dan na dan. In tako je ostalo do danes.«

Ded so prenehali, pomislili so malce, kot da se jim toži po tistih davnih, lepih časih. A Tonček, ki je bil ves zadivljen v dedovo pripoved, je zavzdihnil globoko in se bliže pritisnil k dedu.

»Dedek, kaj pa potem s krono?«

»O, krona je še vedno v tolmunu,« so zavzdihnili ded. »Vile jo čuvajo, zlatolase vile, in ni ga še bilo, kateremu bi jo dale in odrešile s tem našo nerodovitno zemljo. Oh, to bi bilo zopet veselje, ko bi se povrnila zopet tista rodovitna leta, da bi se klasje kar lomilo pod težkim zrnjem. Dà, vse bi se zopet predrugačilo, ko bi le krona ne ležala več v našem tolmunu.«

»In kje je tisti tolmun?« povpraša Tonček zvedavo.

»Saj sem dejal, tam pod šentjanško goro. Pol ure od tukaj. Saj veš, »pod skalo« pravijo. Med skalami se voda kar peni in šumi, a malo dalje je neizmerno globoka in kar črna, in v tisti globočini leži krona. Zlata krona, ti pravim, iz čistega zamorskega zlata, in z dragimi biseri okinčana. Toda vile jo stražijo, ker one edino jo morejo dvigniti iz globočine.«

»Pa ko bi poprosil vile in bi dejal: Dobre vile, dajte mi krono, pa bom pridno molil zjutraj in zvečer, in vedno vam bom hvaležen, da ste zopet podelile zemlji srečo in rodovitnost.«

Ded se nasmehnejo in odkimajo počasi.

»Ne vem, Tonček. Ni dano vsakemu, da bi storil kaj takega. Čisto vest mora imeti, brez greha mora biti, da ga ni strah v noči tam pri tolmunu, kjer se godijo čudne reči. Morda je že kdo poizkusil. Bog vé, ampak posrečilo se še ni nobenemu. O, ko bi se to zgodilo, velika sreča bi bila za celo deželo.«

Tako so govorili ded, in Tonček ni povpraševal dalje. A še, ko je že ležal v svoji mali posteljci, je sklepal ročici in molil, da bi mu bilo dodeljeno rešiti cesaričino krono.

In celo v sanjah jo je videl Tonček, lepo blestečo krono, da mu je kar vid jemalo. Pa ko so sanje minule, in se je prebudil, je videl, da ni zlate krone nikjer, in je morda tudi nikdar ne dobi — in zelo se je razžalostil tega...

Ali od tistega dne se je Tonček popolnoma izpremenil. Tiho je hodil v šolo in ni se več brigal ne za tovariše, ne za igre. Edino z županovim Nackom, svojim največjim prijateljem, sta še tupatam kaj izpregovorila, a zelo, zelo redko. Celu učitelj sami so opazili na Tončku to izpremembo, in poklicali so njegovo mater, ki pa niso vedeli povedati drugega, kot to, da je Tonček tudi doma zadnje čase za vse nekako brezbrizen, dà, celo za dedove pripovedke se več ne briga toliko, kakor poprej. Najrajši išče samote in tam včasih dolgo premišluje — kdo vé kaj. — —

Jesen se je že priselila v deželo, listje je rumenelo, in dnevi so postajali krajši.

Tako so sedeli učenci nekega popoldneva v šoli, ko se je nebo prevleklo z umazanimi oblaki. Pa so izpustili učitelj tiste učence, ki so stanovali bolj daleč, nekoliko poprej, da jih na poti ne zaloti nevihta.

Vse križem so se razpršili šolarčki, in kmalu so izginili, kot da jih je odnesel vihar. Samo Tonček je še nekaj časa stal pred šolo, zamišljeno motril temne oblake, dokler ga niso opomnili učitelj, naj gre, da ne bo moker.

Ali Tončku se ni tisti dan nič kaj mudilo. Začudeno so gledali za njim učitelj, ko je korakal Tonček čez travnike — kar tja proti šentjanski gori, nad katero se je zbrala cela grmada temnih oblakov.

Ko je bil že daleč zunaj vasi, se je ozrl Tonček naokrog, kot da se boji, ga li morda kdo ne vidi. A nikogar ni bilo blizu. Samo dež je šumel čez travnike, in grom je bučal, da se je stresala zemlja. In tedaj je Tonček stekel...

Nevihita pa je divjala dalje, z mrakom se je še povečala, in sadje, kar ga je še ostalo na drevju, je odpadlo obtolčeno. Grozna je bila tista noč, a najgroznejša za Oblokarjeve, ker Tončka ni bilo iz šole.

Šele na večer drugega dne, ko ga je iskala že skoro vsa vas, so ga našli učitelj, ki so vedeli, v katero stran je odhajal prejšnji dan. A žalosten in skoro prestrašen je bil njih obraz, ko so pripovedovali vaščanom, kje je Tonček.

Nekateri skoro niso verovali, a ko so prišli do tolmana, so videli v trnje zapleteno truplo, a spoznati ga niso mogli takoj, ker je bil čez polovico telesa v vodi.

Tretji dan so ga pokopali. Vsi šolarčki so se udeležili njegovega pogreba, in še ob grobu so jim priporočili učitelj dobrejšega, nesrečnega Tončka v molitev in blag spomin. Končali so pa tako:

»Iskal je Tonček krone, zlate in lepe, da bi odrešil vas in vso deželo. Tudi vi iščite to krono, a ne tam pri tolmanu, ampak v svojih srcih, ki naj bodo vedno čista, ponižna, brez hudobij in grdih strasti. Le s to krono boste osrečili in zadovoljili sebe in svoje!«

Potem so se učenci razšli, a Oblokarjevega Tončka se mnogokateri spominjajo še danes.

Stric Andrej.

Gori pred cerkvijo smo se zbrali mladi vaščanje. Dobro zaviti v volnene rute, s sanmi, to smo bili pravi korenjaki! Kaj mraz, kaj veter — naj nas lovi, nič za to!

Doli od cerkve smo speljavali sneg, hoteli smo očistiti pot snega, kot smo videli to lani pri možeh. Polne sani smo vozili doli na konec vasi, kjer je rastle pod lopaticami piramida, prava pravcata piramida, kot smo jo videli naslikano v šoli. Vozili smo pridno in kmalu smo morali utrujeni počivati.

Pri miru smo stali tedaj in gledali na Gričarjevo streho, kjer je Gričar kidal sneg. Gledali smo ga in jeli modrovati.

»Kaj ni lepše, da je sneg na strehi,« je menil mali Janezek.